

Investigating the Effective Factors on the Social Participation of the Citizens of Zahedan in Urban Affairs

Behrouz Roustakhiz^{1✉} | Mohammad Osman Hosseinbor² | Abdollatif Karevani³

1. Corresponding Author, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. b.roustakhiz@atu.ac.ir

2. Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. mohb@ihu.usb.ac.ir

3. Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Hormozgan, Bandar Abbas, Iran. a.karevani@hormozgan.ac.ir

Article Information

Research Paper

Vol: 16
No: 62
P: 1-20
Received: 2025-03-15
Revised: 2025-05-03
Accepted: 2025-05-03
Published: 2026-02-01

Keywords:

- Social Participation
- Urban Affairs
- Institutional Trust
- Place Belonging
- Social Vitality
- Zahedan City

Cite this Article:

Roustakhiz, B., Hosseinbor, M. O., & Karevani, A. (2026). Investigating the Effective Factors on the Social Participation of the Citizens of Zahedan in Urban Affairs. *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 16 (62): 1-20.
doi: 10.22034/jargs.2025.512603.1184

Publisher: Hakim Sabzevari University

The Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

Abstract

Aim: The present article is derived from a study conducted to explore the status and factors affecting the participation of Zahedan citizens in urban affairs.

Material & Method: This study is based on an integrated theoretical framework based on the theories of Daniel Lerner, Robert Putnam, Kevin Lynch, and Melvin Seaman, and was conducted as a cross-sectional survey using a questionnaire. The study's statistical population was all residents of Zahedan aged 15 to 60 years, and the sample size was 428 people, based on the Cochran formula, who were selected using a multi-stage cluster sampling method.

Finding: The results show that overall, the level of willingness and experience of citizens to participate in urban affairs is above average. Therefore, the readiness of Zahedan citizens to participate in urban affairs can be assessed as appropriate. The explanatory results show that citizens' willingness to participate in urban affairs has a significant and direct relationship with their level of education, level of social vitality, level of sense of place, level of previous participation of citizens, level of satisfaction with visiting the municipality, and level of listening to national radio. There is also a significant and inverse relationship between citizens' willingness to participate in urban affairs and their level of use of the Internet. Finally, citizens' willingness to participate in urban affairs has a significant relationship with their activity status. So that citizens' employment increases their willingness to participate.

Conclusion: Finally, it should be emphasized that empowering people in urban decision-making and planning processes, in addition to improving social skills, also helps increase public trust. Therefore, urban managers should consider active citizen participation as one of the main pillars of development in order to build a dynamic society with actual capacities.

Innovation: By utilizing an integrated theoretical framework and examining a wide range of variables, this research presents findings that can assist Zahedan city officials in improving citizens' participation in urban affairs by strengthening their sense of belonging and satisfaction.

Extended Abstract

1. Introduction

Refers to being present in social situations and engaging in various activities that can lead to individual or collective achievements. The continuity and stability of human life depend on participation and cooperation in social life, which enables people to achieve better and more dynamic conditions for social living. In Iran, the concept of participation has a long history and has traditionally manifested in forms of cooperation and collaboration within the social fabric. However, with the growth of urbanization and changing social patterns, there is a pressing need to reevaluate these traditional formats. The realization of modern civic structures, which is a common concern for both the government and society, underscores the importance of this issue.

In the meantime, the position of Zahedan city as the capital of Sistan and Baluchestan province in southeastern Iran, along with its status as an immigrant-friendly city, presents a situation worth considering. From this perspective, it is important to recognize how meaningful the programs carried out by the municipality in Zahedan are for the community. These programs strengthen the sense of belonging among the people and prepare them to participate in the city's affairs. With active participation from the community, urban management can anticipate effective planning and success in implementing its programs. Therefore, measuring the level of social participation should be prioritized by the relevant agencies. In this research, we aim to answer the question of what the status of social participation is among the people of Zahedan in urban affairs, and what factors influence the level of social participation among citizens.

2. Materials and Methods

This article is based on a quantitative, cross-sectional survey study conducted in Zahedan city, with a statistical population consisting of citizens over 15 years of age. The sample size for this study was estimated to be 384 individuals; however, to ensure greater accuracy, 428 questionnaires were collected. Sampling in this study employed a multi-stage cluster sampling technique. Face validity was used to assess the validity of the research instrument, while Cronbach's alpha was applied to measure the reliability of the questionnaire and determine the explanatory power of the items. All constructs had a Cronbach's alpha higher than 0.7. The research data were analyzed using SPSS-25 software.

3. Results and Discussion

According to the descriptive findings, out of a total of 428 participants in this study, 51.6% were male, and 48.4% were female. In terms of marital status, 27.2% were single, while 72.8% were married. Additionally, most participants (53.6%) identified as Baloch, followed by 40.2% as Sistani; 6.2% belonged to other ethnic groups. Regarding education, 9.2% had a master's degree or higher, 20.8% held a bachelor's degree, 19.8% had a high school diploma, and the remainder had less education. In terms of employment status, the majority of respondents (29.6%) were housewives, followed by 22.7% in freelance jobs, and 13.6% in government positions.

According to the research findings, more than 84% of respondents reported moderate to low satisfaction with their visits to the municipality. Furthermore, among the respondents, the majority (41.9%) reported moderate participation in urban affairs, while 27.8% indicated high participation. The average level of participation was 3.14 (on a scale from 0 to 5).

Of the 421 respondents, most exhibited moderate institutional trust, with over 69% demonstrating moderate to very low institutional trust. Among the 422 respondents, the majority (28.4%) reported a moderate sense of social powerlessness, and in total, 77% expressed a moderate to very high sense of social powerlessness. Of the 425 respondents, a majority (39.3%) reported a very high sense of place belonging. Additionally, out of 417 respondents, 49.6% indicated a very strong urban identity.

Finally, most respondents did not listen to Iranian national radio at all, with an average usage of 1.71 (on a scale from 0 to 6). The majority also did not listen to provincial radio, with an average usage of 2.13 (on a scale from 0 to 6). However, most participants watched Iranian television channels daily, with an average usage of 4.59 (on a scale from 0 to 6). Similarly, the majority of respondents watched provincial television channels every day, with an average usage of 4.36 (on a scale from 0 to 6). Lastly, most respondents used the Internet every day, with an average usage of 4.30 (on a scale from 0 to 6).

Based on the tests of the research hypotheses, the following conclusions can be drawn:

- Among the background variables examined, the level of education of Zahedan citizens has a significant relationship with their willingness to participate in urban affairs, and this relationship is direct. Additionally, the employment status of Zahedan citizens significantly influences their willingness to participate in urban affairs, with those in government jobs demonstrating a significantly greater desire to engage compared to other citizens.
- There is no significant relationship between the level of institutional trust among citizens and their willingness to participate in urban affairs. Similarly, there is no significant relationship between the level of social powerlessness of citizens and their willingness to participate in urban affairs.
- A significant relationship exists between the sense of place among citizens and their willingness to participate in urban affairs, with a direct correlation. There is also a significant relationship between the level of social vitality of citizens and their willingness to participate in urban affairs, which is likewise direct.
- A significant relationship exists between citizen participation levels and their willingness to engage in urban affairs, with the relationship being direct. The level of satisfaction of Zahedan citizens regarding their visits to the municipality is also very significant, and this relationship is direct.
- Finally, the level of listening to national radio stations in Iran by Zahedan citizens is very significant, with a direct relationship. Additionally, the level of daily Internet usage among Zahedan citizens is also very significant and directly related. As daily Internet usage increases, the willingness of Zahedan citizens to participate in urban affairs decreases.

4. Conclusion

Effective participation and active engagement of citizens are fundamental requirements for addressing urban problems. Creating a participatory culture lays the groundwork for raising awareness, recognizing citizenship duties, and strengthening individuals' active roles in determining their common destiny. Citizen participation in decision-making not only promotes a sense of citizenship identity but also paves the way for broader involvement in managing current affairs. The lack of support and participation from the public has consistently been one of the main reasons for the failure to achieve development goals. Consequently, participation is now viewed not only as a tool for development but also as a goal in the development process. The level of interest among citizens in urban affairs is generally high and above average in all the regions studied; their history of participation in these matters is also above average. Therefore, the readiness of Zahedan citizens to engage in urban affairs is appropriate. This presents an opportunity that, if properly utilized, can significantly impact the development trajectory of this metropolis.

5. Acknowledgement & Funding

This article is based on a research project conducted with the support of the Islamic City Council and the Zahedan Municipality.

6. Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest..

دانشگاه حکیم سبزواری

مطالعات جغرافیایی مناطق خشک

بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان زاهدانی در امور شهری

بهروز روستاخیز^۱ , محمدعثمان حسین بر^۲، عبدالطیف کاروانی^۳

۱- نویسنده مسئول، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. b.roustakhiz@atu.ac.ir

۲- گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. mohb@lihu.usb.ac.ir

۳- گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران. a.karevani@hormozgan.ac.ir

چکیده

هدف: مقاله حاضر برگرفته از پژوهشی است که به منظور کند و کاو وضعیت و عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان زاهدانی در امور شهری طراحی و اجرا شده است.

روش و داده: این پژوهش بر اساس یک چهارچوب نظری تلفیقی مبتنی بر نظریه‌های دانیل لرنر، رابرت پاتنام، کوین لینچ و ملوین سیمن و به صورت یک پیمایش مقطعی و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، کلیه ساکنان ۱۵ تا ۶۰ سال شهر زاهدان و حجم نمونه بر مبنای فرمول کوکران ۴۲۸ نفر بوده است که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده‌اند.

یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهد که میزان تمایل و سابقه مشارکت شهروندان زاهدانی در امور شهری در مجموع بالاتر از حد متوسط است و بیانگر آمادگی نسبی شهروندان برای مشارکت است. تحلیل داده‌ها نشان داد که بین تمایل به مشارکت در امور شهری و متغیرهایی چون میزان تحصیلات، نشاط اجتماعی، احساس تعلق مکانی، سابقه مشارکت، رضایت از مراجعه به شهرداری و گوش دادن به رادیوهای سراسری، رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد. در مقابل، بین میزان استفاده از اینترنت و تمایل به مشارکت رابطه معنادار و معکوس مشاهده شد. همچنین وضعیت فعالیت اقتصادی شهروندان با مشارکت شهری رابطه معنادار دارد و اشتغال موجب افزایش تمایل به مشارکت می‌شود.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها بیانگر آن است که در برنامه‌ریزی‌های شهری، معنادار بودن برنامه‌های شهرداری برای شهروندان و تقویت احساس تعلق مکانی اهمیت زیادی دارد. در شرایط محدودیت منابع و امکانات شهری، مشارکت فعال شهروندان نقش مهمی در کاهش مشکلات و موفقیت مدیریت شهری ایفا می‌کند. بنابراین، مدیریت شهری با جلب مشارکت مردم و توجه به تنوع فرهنگی اجتماعی ساکنان می‌تواند زمینه‌ساز توسعه پایدار شهر شود.

نوآوری و کاربرد نتایج: این پژوهش به‌واسطه بهره‌گیری از یک چهارچوب نظری تلفیقی و بررسی طیف قابل توجهی از متغیرها، یافته‌هایی را پیش می‌نهد که می‌توانند به مسئولان شهری کمک کنند تا با تقویت حس تعلق و رضایت شهروندان، مشارکت آن‌ها را در امور شهری بهبود بخشند.

اطلاعات مقاله

مقاله پژوهشی

شماره: ۱۶

دوره: ۶۲

صفحه: ۱-۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۳

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۱/۱۲

کلیدواژه‌ها:

- مشارکت اجتماعی
- امور شهری
- اعتماد نهادی
- تعلق مکانی
- نشاط اجتماعی
- شهر زاهدان

نحوه ارجاع به این مقاله:

روستاخیز، بهروز؛ حسین بر، محمدعثمان؛ و کاروانی، عبدالطیف (۱۴۰۴). بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان زاهدانی در امور شهری. *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۱۶(۶۲): ۱-۲۰. doi: 10.22034/jargs.2025.512603.1184

ناشر: دانشگاه حکیم سبزواری

نویسندگان حق نشر و حقوق انتشار کامل را حفظ می‌کنند.

۱- مقدمه

مشارکت به معنای حضور در یک موقعیت اجتماعی و شرکت در فعالیت‌های مختلفی است که می‌تواند دستاوردهایی فردی یا جمعی به دنبال داشته باشد. از این منظر، مشارکت جزء جدایی‌ناپذیر زندگی روزمره هر فرد است و شامل سه مولفه داوطلبانه بودن، یاری دادن و مسئولیت‌پذیری است (Nikkhah & Ahmadi, 2017). برخی ریشه‌های مشارکت را به نظام‌های یونان باستان نسبت می‌دهند؛ در دوران جدید نیز، به‌ویژه از عصر روشنگری به بعد، این مباحث اهمیت بیشتری پیدا کرده است؛ به طوری که جامعه مدنی به واسطه گسترش مشارکت‌های اجتماعی و توسعه نهادهای مدنی تعریف می‌شود. اندیشه مبنای مشارکت، پذیرش اصل برابری مردم است و هدف هم‌اندیشی و تشریک مساعی به منظور توانمندسازی افراد جامعه است که به آن‌ها امکان نظارت بر سرنوشت خویش و ایجاد فرصت‌های پیشرفت برابر می‌دهد (Zahirinia et al., 2016). تداوم و ثبات زندگی بشر در گرو مشارکت و همکاری آن‌ها در امور زندگی اجتماعی است که آنان را در جهت رسیدن به شرایطی بهتر و پویاتر برای زندگی اجتماعی پیش می‌برد. البته باید توجه کرد چگونه می‌توان این روحیه را ایجاد کرد که افراد جامعه مسئولیت زندگی اجتماعی خود را بر عهده بگیرند. افراد باید خود را عضو جامعه‌شان بدانند و وقتی این را احساس کنند مسائل مختلف اجتماع برایشان مهم می‌شود و نسبت به آن توجه خواهند داشت.

در ایران نیز مفهوم مشارکت سابقه‌ای طولانی دارد و از دیرباز به شکل همیاری‌ها و همکاری‌های سنتی در زندگی اجتماعی مردم نمود یافته است. با رشد شهرنشینی و تغییر الگوهای اجتماعی، ضرورت بازنگری در این قالب‌های سنتی احساس می‌شود. تحقق ساختارهای مدنی مدرن که دغدغه‌ای مشترک برای دولت و جامعه است، بر اهمیت این موضوع می‌افزاید (Ahmadi & Tavakoli, 2009). گرچه تحولات اجتماعی تغییرات گسترده‌ای را در الگوهای رفتاری به همراه داشته است، مشارکت‌های غیررسمی همچنان جایگاه ویژه خود را حفظ کرده‌اند. مراسم مذهبی، ساخت مساجد و حسینیه‌ها یا همکاری‌های اجتماعی در شادی‌ها و سوگواری‌ها نمونه‌هایی از این نوع مشارکت‌ها هستند (Nouroozi & Bakhtiari, 2010). به طور کلی، جامعه ایران همچنان در مرحله گذار از سنت به مدرنیته قرار دارد؛ امری که باعث کم‌رنگ شدن برخی ارزش‌ها و سنت‌هایی مانند تعاون و همکاری گروهی شده است. با این حال، بازتعریف عناصر ارزشی در قالب‌های جدید برای ادامه حیات اجتماعی و حرکت به سوی پیشرفت امری ضروری به نظر می‌رسد. اکنون انتظار می‌رود مشارکت شهروندان به صورت فعال‌تر در امور شهری نمود پیدا کند تا روند توسعه در جوامع شهری تسریع شود.

در این بین، موقعیت شهر زاهدان به‌عنوان مرکز استان سیستان و بلوچستان در جنوب شرقی ایران، و به مثابه شهری مهاجرپذیر، موقعیتی قابل تأمل از این حیث است. به خاطر موقعیت مرزی، از آن سوی مرزها گروه‌های قومی مختلفی به زاهدان آمده‌اند؛ و همچنین به علت این که زاهدان مرکز استان است، افراد از شهرهای دیگر استان نیز به این شهر می‌آیند. به جز آن، افرادی از استان‌های دیگر به‌خصوص استان‌های همجوار به زاهدان مهاجرت کرده‌اند. دو قوم قدیمی و ساکن این شهر نیز سیستانی‌ها و بلوچ‌ها هستند. از این جهت به لحاظ قومی این شهر یک‌دست نیست و لازم است به مسئله مشارکت و میزان مشارکت بین گروه‌های مختلف در امور شهری توجه شود. طبیعتاً اقوام مختلف زمینه‌های فرهنگی متفاوتی دارند و بنابراین می‌توان تنوعی از باورها و ارزش‌ها را شاهد بود. تفاوت‌های فرهنگی باید در محور توسعه محلی مورد توجه قرار بگیرد و مدیریت فرهنگی به تمام فرهنگ‌ها و قومیت‌ها توجه داشته باشد. از طرف دیگر با رشد جمعیت، ناشناختگی افراد از هم بیشتر می‌شود و به دنبال آن مسائل شهری پررنگ‌تر می‌شود. از این رو، رشد جمعیت شهر زاهدان در دوران حاضر و رواج شهرنشینی، و غریبه شدن افراد در محیط شهری، زمینه توجه به مسئله مشارکت را پررنگ‌تر می‌کند.

بنابر آنچه آمد، در برنامه‌ریزی‌های شهری توجه به جایگاه افراد برای اجرای امور شهری و حفظ و نگهداری آن حائز اهمیت می‌شود. باید توجه داشت برنامه‌هایی که برای شهروندان توسط شهرداری در شهر زاهدان انجام می‌شود، چقدر برای افراد جامعه معنادار است و احساس تعلق مردم را تقویت می‌کند و افراد جامعه را آماده مشارکت در امور شهر می‌کند. در شرایطی که منابع و امکانات شهری زیاد نیست، در صورتی منابع محدود مورد استفاده همه قرار می‌گیرد که همه افراد شهر بخواهند سهم و نقشی در کاهش مشکلات داشته باشند. مدیریت شهری با مشارکت مردم می‌تواند برنامه‌ریزی و موفقیت در اجرای برنامه‌هایش را انتظار داشته باشد. همچنین مدیریت شهری برای دستیابی به توسعه و بالا بردن امکانات شهر و رشد آن نیازمند آن است تا به ترکیب فرهنگی-اجتماعی و گروه‌های متنوع ساکن در شهر توجه کند. بنابراین سنجش میزان مشارکت اجتماعی باید در دستور کار دستگاه‌های مربوطه

قرار گیرد. از همین رو، در این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال بوده‌ایم که وضعیت مشارکت اجتماعی مردم شهر زاهدان در امور شهری چگونه است و چه عواملی بر میزان مشارکت اجتماعی شهروندان تأثیر دارد؟

موضوع مشارکت شهروندان در امور شهری و عوامل مؤثر بر آن، البته از جمله دغدغه‌های اساسی پژوهشگران اجتماعی به ویژه در دوران معاصر بوده است. در واقع، این مسئله از جمله مسائلی است که چه برای ارزیابی برنامه‌های گذشته و چه برنامه‌ریزی‌های آتی، می‌تواند و می‌بایست به تناوب و در فاصله‌های زمانی حتی کوتاه‌مدت مورد بررسی قرار گیرد. بر این اساس، چه در جوامع شهری ایران و چه در جوامع خارج از ایران، می‌توان پژوهش‌های بسیاری را در این زمینه شناسایی نمود. بر این اساس، آنچه در ادامه می‌آید، نخست اشاره به برخی از پژوهش‌های مرتبط با موضوع پژوهش حاضر در داخل و در ادامه، خارج از کشور است.

در یکی از متأخرترین پژوهش‌ها، تقی‌پور به «بررسی و نقش سرمایه اجتماعی شهروندان و مشارکت در اجرای طرح‌های توسعه شهری در فریدون‌کنار» پرداخته است. این پژوهش به روش پیمایش و با استفاده از ابزار پرسشنامه و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد که رابطه معناداری بین سرمایه اجتماعی و ابعاد آن (اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، روابط اجتماعی) و مشارکت شهروندان در اجرای پروژه‌های عمرانی و توسعه شهری وجود دارد. به عبارت دیگر، افرادی که در این پروژه‌ها مشارکت داشتند، نسبت به شهروندانی که مشارکت نکردند، دارای سرمایه اجتماعی بیشتری بودند. بر اساس آزمون‌های آماری، اعتماد اجتماعی در این بین بیشترین تأثیر را بر مشارکت شهروندان در اجرای پروژه‌های عمرانی و توسعه شهری داشته است (Taghipour, 2024).

زارع شاه‌آبادی و نصیری نیز در پژوهشی مشابه، به بررسی «عوامل اجتماعی مرتبط با مشارکت در امور شهری» در بین شهروندان شهر چلگرد پرداخته‌اند. این پژوهش هم به لحاظ روش‌شناختی، پیمایشی با بهره‌گیری از ابزار پرسشنامه و مبتنی بر نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. یافته‌های این پژوهش نشان از آن دارد که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر مشارکت در بین شهروندان مورد مطالعه، اعتماد اجتماعی، دینداری، جنسیت، وضعیت اشتغال و درآمد ماهیانه بوده است (Zare Shahabadi & Nasiri, 2024). نتایج پژوهش پیمایشی نوبخت حقیقی و قنبری با عنوان «بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مناطق پنج‌گانه شهر رشت» هم نشان از آن دارد که میزان تحصیلات در بین عوامل فردی، و متغیرهای انسجام اجتماعی و اعتماد نهادی در بین عوامل اجتماعی در زمره مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در امور شهری هستند. در این پژوهش، همچنین نقش تأثیرگذار عواملی همچون میزان رضایت اجتماعی و عملکرد مسئولان شهری نیز برجسته گردیده و از همین روی، از بین عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان، عوامل مدیریتی و سیاسی حائز رتبه اول شده است (Nobakht Haghighi & Ghanbari, 2022).

جمینی و همکاران وی نیز در پژوهشی مشابه، به مطالعه وضعیت «مشارکت شهروندان ایلامی در مدیریت شهری و تبیین تعیین‌کننده‌های آن» پرداخته‌اند. بر اساس نتایج این پژوهش، سطح مشارکت شهروندان در منطقه مذکور، پایین‌تر از حد متوسط است و متغیرهای کیفیت زندگی، رضایت از عملکرد مدیران شهری، سرمایه اجتماعی، رضایت شغلی، حکمروایی خوب شهری و تعلق مکانی تبیین‌کننده بیش از ۷۵ درصد از تغییرات واریانس مشارکت شهروندان در مدیریت شهری هستند (Jamini et al., 2023).

افضلیان سلامی و همکارانش پژوهشی تحت عنوان «بررسی مشارکت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن» در شهرستان خواف به روش پیمایشی انجام داده‌اند. داده‌های این پژوهش هم با استفاده از پرسشنامه و روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای گردآوری شده است. طبق نتایج این تحقیق نیز میانگین مشارکت اجتماعی پاسخگویان در حد متوسط است. از بین عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و تحصیلات بیشترین تأثیر، و مذهب و احساس بی‌قدرتی کمترین تأثیر را داشته‌اند. در این تحقیق تأثیر اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، عام‌گرایی، آینده‌گرایی و سنت‌گرایی بر مشارکت اجتماعی، معنادار بوده و تأثیر سن، مذهب و احساس بی‌قدرتی بر مشارکت اجتماعی معنادار نبوده است (Afzalian Salami et al., 2019).

شارع‌پور و حجتی نیز تحقیقی با عنوان «تحلیل عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت شهروندی: ارزیابی تجربی نظریه سرمایه اجتماعی» انجام داده‌اند. این پژوهش کاربردی، روش آن پیمایشی، و ابزار گردآوری اطلاعات آن پرسشنامه بوده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که سازه سرمایه اجتماعی به صورت مستقیم توانسته ۵۹ درصد از تغییرات مشارکت شهروندی را تبیین و پیش‌بینی کند و پس از ورود عامل گرایش به مشارکت شهروندی درون مدل، این سازه به همراه تمام ابعاد خود و عامل گرایش به مشارکت، توانست ۶۲ درصد از تغییرات مشارکت شهروندی را تبیین و پیش‌بینی کند. در نهایت تحلیل یافته‌ها حکایت از مشارکت متوسط رو به پایین شهروندان در امور شهر و محله دارد (Sharepour & Hojati, 2018).

اسدپور و همکاران وی هم پژوهشی با عنوان «مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی و عوامل مؤثر بر آن» در شهر آمل انجام داده‌اند. داده‌های پژوهش از طریق تکمیل پرسشنامه با ۳۸۶ نفر از شهروندان بالای ۱۸ سال که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند، جمع‌آوری شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد میانگین مشارکت اجتماعی جامعه آماری مطالعه شده در حد متوسط بوده است. میانگین مشارکت اجتماعی رسمی (با میانگین ۳/۹۱ از ۱۰) نشان‌دهنده میزان مشارکت متوسط رو به پایین بوده است و میانگین مشارکت اجتماعی غیررسمی در سطح متوسط رو به بالا ارزیابی شده است (میانگین ۵/۷۴ از ۱۰). همچنین مشارکت اجتماعی در روستا بیشتر از شهر بوده است. بین میزان مشارکت اجتماعی رسمی با متغیرهای ساخت قدرت اقناع‌گرا در خانواده، استفاده از رسانه‌های داخلی، پایگاه اقتصادی- اجتماعی و گرایش خانواده به مشارکت رابطه معنادار و مثبت و بین متغیرهای ساخت قدرت استبدادگرا در خانواده و میزان استفاده از رسانه‌های خارجی، رابطه معنادار و معکوس وجود داشته است. بین میزان مشارکت اجتماعی غیررسمی با متغیرهای مدت اقامت در محل، گرایش خانواده به مشارکت، ساخت قدرت اقناع‌گرا در خانواده و میزان استفاده از رسانه‌های داخلی، نیز رابطه معنادار و مثبت، و با متغیر ساخت قدرت استبدادگرا در خانواده رابطه معنادار و منفی وجود داشته است (Asadpour et al., 2018).

نیکخواه و احمدی پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل فرهنگی- اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان شهر بندرعباس» انجام داده‌اند. جامعه آماری تحقیق شامل همه افراد بالای ۱۸ سال ساکن شهر بندرعباس بوده که بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، ۴۰۰ نفر مورد پرسشگری قرار گرفته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان داده که بین متغیرهای اعتماد اجتماعی، احساس تعلق اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، احساس بی‌قدرتی، سن، سطح تحصیلات، وضعیت شغل و درآمد با مشارکت اجتماعی شهروندان رابطه وجود دارد؛ اما بین جنس، وضعیت تأهل و وضعیت بومی بودن با مشارکت اجتماعی شهروندان رابطه‌ای دیده نمی‌شود. پاسخگویان از نظر ذهنی، دارای آمادگی نسبتاً بالایی بوده اما به لحاظ عینی و عملی، مشارکت بسیار پایینی داشته‌اند. به طور کلی میزان مشارکت اجتماعی شهروندان بندرعباس در حد نسبتاً پایینی بوده است (Nikkhah & Ahmadi, 2017).

جزینی و تقوی تحقیقی با عنوان «تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات در ارتقاء مشارکت اجتماعی شهروندان» انجام داده‌اند. روش تحقیق در این پژوهش از نظر ماهیت، توصیفی و تحلیلی بود. جامعه آماری تحقیق شامل شهروندان شهر تنکابن و بر مبنای فرمول کوکران، تعداد ۳۱۹ نفر به عنوان حجم نمونه پژوهش انتخاب و داده‌ها از طریق پرسشنامه گردآوری شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که دسترسی به فناوری اطلاعات و ارتباطات، موجب افزایش مشارکت شهروندان تنکابن در ابعاد اجتماعی شده است. همچنین در سطح معناداری ۰/۰۵ تأیید شد که سواد اطلاعاتی شهروندان بر متغیر رضایت از خدمات فناوری اطلاعات و میزان مشارکت اجتماعی شهروندان تأثیر دارد (Jazini & Taghavi, 2017).

خواجه شاهکوهی و همکاران نیز تحقیقی تحت‌عنوان «بررسی میزان مشارکت شهروندان حاشیه شهرهای میانی در مدیریت شهری؛ مطالعه موردی: شهر بابل» انجام داده‌اند. روش تحقیق پیمایشی از نوع توصیفی- تحلیلی بوده و اطلاعات از طریق مطالعات اسنادی، میدانی و تکنیک پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری شده‌اند. نتایج حاصل از یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که میزان مشارکت شهروندان حاشیه شهر بابل در امور مدیریت شهری از سطح متوسط پایین‌تر است. در این بین بیشترین میزان مشارکت مربوط به محله کتی غربی و کمترین میزان مشارکت مربوط به محله کمانگرکلا است. همچنین نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین متغیرهای مستقل شامل رضایت شهروندان از خدمات شهری، اعتماد شهروندان نسبت به مدیران شهری، آگاهی شهروندان از برنامه‌های مدیریت شهر و تعلق اجتماعی شهروندان، با متغیر وابسته (مشارکت شهروندان در امور مدیریت شهری) وجود دارد (Khajeh Shahkuhi et al., 2014).

محمدی و همکاران تحقیقی با عنوان «سنجش و بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور شهری و عوامل مؤثر بر آن؛ مطالعه موردی: شهر سمنان» انجام داده‌اند. روش تحقیق پیمایشی- توصیفی بوده و برای گردآوری اطلاعات از تکنیک پرسشنامه استفاده شده است. نتایج آمار استنباطی و آزمون فرضیات، نشان داد که بین میزان مشارکت و متغیرهای میزان رضایت از عملکرد شهرداری، پایگاه اقتصادی- اجتماعی، تعلق به محله زندگی، استفاده از رسانه‌های جمعی، آگاهی از نحوه تهیه و اجرای طرح‌های توسعه شهری، اعتماد به مدیران شهری، عضویت در انجمن‌های محله‌ای، سن و جنس رابطه معناداری وجود دارد. استفاده از مدل تحلیل مسیر نشان می‌دهد که ۶۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط مدل تحلیلی پژوهش تبیین می‌شود که در آن مؤلفه رضایت از عملکرد شهرداری با ضریب ۰/۴۰۱ تأثیرگذارترین و مؤلفه‌های استفاده از رسانه‌های جمعی، آگاهی از نحوه تهیه و اجرای طرح‌های توسعه

شهری، عضویت در انجمن‌های محله‌ای، تعلق به محله زندگی، پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد، اعتماد به مدیران شهری، جنس و سن در رتبه‌های بعدی اثرگذاری قرار دارند (Mohammadi et al., 2015).

در ارتباط با مسئله حاضر، همچنین پژوهش‌های بسیار زیادی در خارج از کشور انجام شده است که نشان از پیشینه بسیار طولانی این بحث در بین اندیشمندان اجتماعی دارد. برای نمونه، در یکی از شاخص‌ترین این پژوهش‌ها، دانیل لرنر به بررسی مسئله مذکور در ۶ کشور واقع در خاورمیانه - مصر، لبنان، سوریه، اردن، ترکیه و ایران - پرداخته و بین شهرنشینی، سواد، میزان مشارکت و دسترسی به رسانه‌ها ارتباط نزدیکی یافته است. به عقیده پژوهشگر، جامعه جدید اساساً جامعه‌ای مشارکتی است. فرایند نوسازی و حرکت از جامعه سنتی به طرف جامعه جدید، مشارکت‌جو است که در این مهم نقش رسانه‌ها از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است (Lerner, 1958).

در مطالعه دیگری، مارتین لیپست جامعه‌شناس شهیر آمریکایی با پژوهش در کشورهای مختلف، به بررسی ویژگی‌های اجتماعی افرادی که مشارکت بیشتری دارند، پرداخته است. این ویژگی‌ها از نظر او عبارتند از: منزلت اجتماعی بالا، متعهد بودن، درآمد بالا، تحصیلات عالی و... لیپست همچنین دریافت که در کشورهای غربی، مردان بیشتر از زنان، تحصیل کرده‌ها بیشتر از بی‌سوادان، متأهل‌ها بیشتر از مجردها و ساکنان قدیمی محله بیش از تازه‌واردان، مشارکت داشته‌اند (Lipset, 1960).

این موضوع در سال‌های اخیر نیز مسئله محوری بسیاری از پژوهش‌ها بوده است. در یکی از این موارد، ساری و همکاران او به تحلیل رابطه بین سطح تحصیلات، درآمد، سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی بر مشارکت شهروندان در فرایندهای توسعه شهری در شهر باندونگ مرکز استان جاوه غربی در کشور اندونزی پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش که بر اساس یک روش‌شناسی ترکیبی انجام شده است، نشان می‌دهد که به جز مشارکت سیاسی، مابقی متغیرهای مورد اشاره رابطه مثبتی با مشارکت اجتماعی شهروندان در امور شهری دارند. در این بین، داده‌های کیفی بینش‌های بیشتری درباره اهمیت سرمایه اجتماعی در ارتقای مشارکت مدنی ارائه می‌دهند (Sari et al., 2023).

عبدالعزیز الدغیشم نیز در پژوهشی مشابه، به بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی در فرایند برنامه‌ریزی شهری در ریاض، پایتخت عربستان سعودی پرداخته است. در این پژوهش از روش‌های کمی و کیفی به صورت توأمان استفاده شده است. بر اساس نتایج این پژوهش، میزان مشارکت شهروندان ریاضی در امور شهری به طور کلی پایین است و در بین عواملی که بر عدم مشارکت تأثیر دارند، اساساً بی‌میلی افراد به مشارکت و همچنین ناتوانی پلتفرم‌های رسانه‌ای و شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده توسط مسئولان شهری در تعامل مؤثر با جامعه محلی بیش‌ترین نقش را دارد. بنابراین، پژوهش مذکور ضمن تأیید تأثیرگذاری رسانه‌های اجتماعی بر میزان مشارکت شهروندان در فرایندهای شهری، تقویت تعاملات و گفت‌وگو در خصوص امور شهری را بین شهروندان و مقامات شهری توصیه می‌کند (Aldegheshem, 2023).

اوبانگ و بای نیز در مطالعه‌ای که به‌تازگی منتشر شده است، اظهار می‌دارند که با توجه به سطح پایین مشارکت عمومی فعلی و کانال‌های محدود مشارکت در فرایندهای شهری کشور چین، رسانه‌های اجتماعی به بستری مهم برای مشارکت عمومی در این کشور تبدیل شده‌اند. نتایج این پژوهش همچنین نشان می‌دهند که دل‌بستگی به مکان می‌تواند به عنوان یک انگیزه مهم برای مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی شهری عمل کند. بنابراین، سیاست‌های برنامه‌ریزی شهری باید احساسات مردم را در نظر بگیرند و همچنین باید ساخت سیستم‌ها، ساز و کارها و فناوری‌های بهبود یافته به‌ویژه در حوزه رسانه‌های اجتماعی را تسریع کنند تا به اهداف مشارکت عمومی در سطح بالا دست یابند (Ouyang & Bai, 2025).

در مجموع، نظر به اهمیت موضوع مشارکت اجتماعی شهروندان در امور شهری، پژوهش‌های متعددی را می‌توان یافت که بصیرت‌بخش فرایندهای برنامه‌ریزی و توسعه شهری هستند و می‌توان از آن‌ها در طراحی و اجرای پژوهش‌های مشابه مورد نیاز نیز بهره گرفت. نگاه به پیشینه موجود نشان می‌دهد که اغلب پژوهش‌ها پیرامون این موضوع بر اساس روش‌شناسی کمی و بر پایه استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده‌اند؛ البته بهره‌گیری از استراتژی روش‌شناختی آمیخته و اجرای پژوهش‌های کمی- کیفی در بین پژوهشگران خارجی مرسوم‌تر به نظر می‌رسد. مرور پژوهش‌های انجام شده مؤید بررسی رابطه متغیرهایی همچون سواد و میزان تحصیلات، پایگاه اقتصادی و میزان درآمد، سرمایه اجتماعی و میزان اعتماد نهادی، و استفاده از شبکه‌ها و رسانه‌های جمعی با میزان مشارکت اجتماعی شهروندان در امور شهری است. پژوهشگران پژوهش حاضر نیز اگرچه این موارد را ملحوظ داشته؛ اما دامنه گسترده‌تری از متغیرها را در نظر گرفته‌اند. بر این اساس، اگرچه در طراحی ابزار پرسشنامه برخی شاخص‌های ساخته شده در پژوهش‌های پیشین مدنظر بوده؛ اما سعی شده با توجه به شرایط بومی شهر زاهدان، پرسشنامه جدیدی طراحی گردد.

در بحث از مبانی و چهارچوب نظری پژوهش نیز قبل از هر چیز باید یادآور شد که مشارکت اجتماعی مقوله‌ای است که ریشه در زندگی اجتماعی انسان‌ها دارد و فرایندی است که در طول زمان و متناسب با مواجهات و تجربه‌هایی که از سر گذرانده می‌شود، دستخوش تغییر می‌گردد. از این رو، مشارکت اجتماعی را می‌توان یکی از مؤلفه‌های مهم سرمایه اجتماعی قلمداد نمود. مشارکت اجتماعی هم مولود سرمایه اجتماعی است و هم به آن شکل و فزونی می‌بخشد. چه آن‌که مشارکت اجتماعی ریشه در ساخت و روابط گروهی در سطوح محلی و ملی دارد (Mohseni, 2003) و از سوی دیگر، خود امری است که به گسترش روابط گروهی می‌انجامد و مؤید درگیر شدن هرچه بیشتر مردم در فرایندهای اجتماعی است (Ghafari, 2001) فرایندهایی که طی آن انسجام و همبستگی میان مردم برقرار می‌شود.

یکی از زمینه‌های مهم شکل‌گیری مشارکت در جوامع، میزان رواج «اعتماد» در آن‌ها است. اعتماد را می‌توان در سطوح مختلفی مورد ملاحظه و تأمل قرار داد؛ نظیر اعتماد بنیادین که در سطح فردی و روان‌شناسی بررسی می‌شود و از جمله ریشه در تجارب دوران کودکی افراد دارد (Javaheri & Balakhani, 2006)، اعتماد بین‌شخصی که بیش‌تر ناظر به روابط چهره به چهره در تعاملات روزمره است (Amirkafi, 2001)، اعتماد تعمیم‌یافته که آن را می‌توان داشتن حسن ظن نسبت به اکثریت افراد جامعه جدای از تعلق آن‌ها به گروه‌های قومی و قبیله‌ای تعریف نمود (Ibid, 9) و اعتماد به نظام یا سیستم که در سطح جامعه‌شناسی بحث می‌شود. در این مورد، از جمله به مقوله «اعتماد نهادی» اشاره شده است. اعتماد نهادی دلالت دارد بر میزان مقبولیت و کارایی و اعتمادی که مردم به نهادها (در این‌جا، نهادهای رسمی یا دولتی) دارند. به تعبیری، انعکاس فقدان اعتماد به نهادها در اغلب موارد نتیجه بی‌اعتمادی به افرادی است که عهده‌دار امور آن نهادها هستند. بنابراین میزان اعتماد نهادی برحسب نوع ارزیابی مردم از کارکنان این نهادها در قالب ادارات، ارگان‌ها و نهادهای مختلفی که در زندگی روزمره با آن‌ها ارتباط دارند، سنجیده می‌شود (Alipour et al., 2009). به تعبیر رابرت پاتنام، اعتماد به افراد یا نهادها صرفاً بر اساس ادعاها و اظهارات آن‌ها صورت نمی‌گیرد، بلکه این اعتماد بر مبنای شناخت قبلی از خلیات و عملکرد طرف مقابل شکل می‌گیرد (Putnam, 2001). به اعتقاد پاتنام برای افزایش مشارکت مدنی، اعتماد اجتماعی در میان افراد جامعه باید افزایش یابد (Ibid, 136). بر مبنای بهره‌گیری از نظریه پاتنام، می‌توان گفت بین اعتماد نهادی و مشارکت اجتماعی ارتباط وجود دارد و افزایش اعتماد نهادی و نیز اعتماد تعمیم‌یافته باعث ارتقای مشارکت مردم در امور مختلف (در این‌جا، امور شهری) می‌شود.

مسئله دیگری که در این‌جا باید به آن توجه داشت، احساس و تصوری است که افراد از میزان تأثیرگذاری خود و نتیجه مشارکتشان دارند. ملوین سیمن روان‌شناس آمریکایی از نخستین کسانی بود که این موضوع را در چهارچوب مفهوم «بی‌قدرتی» مطرح نمود. وی در مقاله‌ای تحت عنوان «درباره معنای بیگانگی»، این مفهوم را به صورتی آزمون‌پذیر تدوین کرد. از منظر سیمن، بی‌قدرتی یعنی فرد احتمال می‌دهد یا انتظار دارد که رفتارش به نتیجه یا پاداشی که در پی آن است، منجر نشود (Kakaei, 2013). بنابراین، اگر افراد احساس کنند که کنش آن‌ها در ساختن دنیای آن‌ها بی‌پایه است و احساس بی‌قدرتی به آن‌ها دست دهد، هرگز وارد مشارکت و مباحثه نمی‌شوند. به عبارت دیگر، اگر افراد احساس کنند که مشارکت آن‌ها فایده‌ای ندارد و احساس بی‌قدرتی کنند، وارد کنش مشارکتی نمی‌شوند (Safiri & Sadeghi, 2009).

باری، به عقیده برخی از صاحب‌نظران، «تعلق مکانی» به افراد و شهروندان این امکان را می‌دهد که نسبت به محله، شهر و کشور خود احساس مسئولیت کنند و نسبت به اقداماتی که در آن رخ می‌دهد واکنش نشان دهند. در همین راستا، می‌توان به بحث کوین لینچ اشاره داشت؛ چنان که وی، ادراک و تصور ذهنی مردم از شهر را عامل مهمی در چگونگی مواجهه آن‌ها با امور شهری می‌داند. از نظر لینچ، حس مکان عاملی است که میان انسان و مکان ارتباط برقرار می‌کند و وحدت به وجود می‌آورد. در نتیجه تعلق مکانی دارای سلسله مراتبی از بی‌تفاوتی نسبت به مکان تا فداکاری نسبت به مکان است (Rahnama & Razavi, 2012). لینچ اعتقاد دارد که تعلق مکانی و بنابراین هویت شهری به افراد و شهروندان این امکان را می‌دهد که نسبت به محله، شهر و کشور خود احساس مسئولیت کنند و نسبت به اقداماتی که در آن رخ می‌دهد واکنش نشان دهند. در همین راستا می‌توان گفت اگر شهروندان از اقداماتی که از سوی شهرداری، شورای شهر و سایر مدیران شهری در محله و شهر رخ می‌دهد، رضایت داشته باشند، تمایل بیشتری به مشارکت در امور شهری نیز خواهند داشت. همچنین در چهارچوب فضایی که پاتنام و لینچ ترسیم می‌کنند، می‌توان استدلال کرد که سابقه مشارکت اجتماعی و نیز احساس نشاط اجتماعی می‌توانند مسیر مشارکت شهروندان در امور شهری را هموارتر و تمایل آن‌ها به مشارکت را افزایش دهند.

در نهایت، نگاه به سابقه نظری این موضوع نشان می‌دهد که از منظر بسیاری از اندیشمندان، متغیرهایی نظیر میزان سواد و مصرف رسانه‌ای افراد نیز از متغیرهای تأثیرگذار در جهت‌دهی به نگرش و رفتارهای مشارکتی آن‌ها است. از آن جمله، دلیل لرنر در نظریه نوسازی خود، با تکیه بر چهار متغیر شهرنشینی، سواد، دسترسی به رسانه‌ها و مشارکت، این عوامل را به یکدیگر وابسته می‌داند و بر این باور است که هر چه از شخصیت سنتی به طرف شخصیت متجدد و مدرن حرکت کنیم، همبستگی این متغیرها رو به افزایش می‌گذارد. روند فزاینده شهرنشینی، افزایش سواد را به دنبال داشته که به تبع آن باعث افزایش میزان تماس با رسانه‌ها شده و در نهایت تقویت مشارکت را در پی دارد (Ghafari & Niazi, 2007). از این روی، می‌توان گفت که استفاده از رسانه‌های جمعی و تحصیلات با مشارکت اجتماعی ارتباط دارند. در اینجا در کنار تحصیلات، سایر ویژگی‌های زمینه‌ای و خانوادگی که معمولاً هم بر تحصیلات و هم بر بسیاری از کنش‌های اجتماعی همانند مشارکت اجتماعی می‌توانند اثرگذار باشند، در نظر گرفته می‌شوند.

۲- مواد و روش

۲-۱- منطقه مورد مطالعه

شهر زاهدان، مرکز استان سیستان و بلوچستان در جنوب شرقی ایران، متشکل از پنج منطقه شهری، محدوده مورد مطالعه پژوهش حاضر بوده است. این شهر که آن را می‌توان جزء شهرهای اداری و سیاسی قلمداد نمود، قدمتی در حدود یک‌صد سال دارد و نسبت به بسیاری از شهرهای دیگر استان، شهری تازه تأسیس محسوب می‌شود. با وجود این، در دهه‌های اخیر رشدی قابل توجه یافته است؛ به طوری که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵، جمعیت کل شهرستان زاهدان برابر با ۶۷۲/۸۵۹ نفر بوده است که از این تعداد ۵۸۷/۷۳۰ نفر در شهر زاهدان سکونت داشته‌اند. شهر زاهدان، مرکز شهرستان زاهدان است که نزدیک مرز ایران و کشورهای افغانستان و پاکستان قرار دارد و از شمال به شهرستان زابل و استان خراسان و کشور افغانستان، از غرب به استان کرمان، از شرق به شهرستان میرجاوه و کشور پاکستان و از جنوب به شهرستان‌های خاش و سراوان محدود می‌شود. این شهر به دلیل ماهیت خود، شهری کاملاً مهاجرپذیر بوده و هم‌اینک ترکیب جمعیتی آن، شامل مردمانی از اقوام و مذاهب گوناگون به‌ویژه دو گروه قومی بلوچ و سیستانی با مذاهب اهل سنت و تشیع است.

۲-۲- روش پژوهش

این مقاله برگرفته از یک پژوهش کمی، از نوع پیمایش مقطعی است که در شهر زاهدان انجام شده و جامعه آماری آن، شهروندان بالای ۱۵ سال این شهر بوده‌اند. جمعیت ۱۵ تا ۶۰ سال شهرستان زاهدان برابر با ۴۰۲/۶۰۰ نفر است که با توجه به نسبت جمعیت شهری زاهدان که حدود ۸۸/۲ درصد است، تعداد جامعه آماری پژوهش برابر با ۳۵۵/۰۹۳ بوده است. بر اساس فرمول زیر، حجم نمونه این پژوهش ۳۸۴ نفر برآورد گردید؛ اما برای اطمینان بیش‌تر ۴۲۸ پرسشنامه جمع‌آوری گردید.

$$n = \frac{\frac{(1.96)^2 0.5 * 0.5}{(0.05)^2}}{1 + \frac{1}{355093} \left(\frac{(1.96)^2 0.5 * 0.5}{(0.05)^2} - 1 \right)} \cong 384$$

نمونه‌گیری در تحقیق حاضر بر اساس تکنیک نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام گرفته است. بر این اساس، برای انتخاب نمونه‌ها، ابتدا فهرستی از تمام مناطق شهر زاهدان و سپس نقشه همه بلوک‌های واقع در هر یک از مناطق تهیه گردید و پس از انتخاب نمونه بلوک‌ها در هر منطقه شهری، نمونه‌گیری از خانوارهای هر بلوک انجام شد و در نهایت، عضوی از هر خانوار برای مصاحبه به صورت تصادفی برگزیده شد.

به منظور سنجش روایی یا اعتبار ابزار تحقیق نیز از اعتبار صوری استفاده شده است. به این معنی که پرسشنامه محقق ساخته در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران قرار گرفت و پس از دریافت نقطه‌نظر آن‌ها، سؤالات و گویه‌ها اصلاح شد. سپس پرسشنامه در یک نمونه کوچک تکمیل شد و گویه‌هایی که برای پاسخگویان ابهام داشت، از متن پرسشنامه حذف شدند. به منظور سنجش پایایی پرسشنامه و تعیین قدرت تبیین‌کنندگی گویه‌ها از آلفای کرونباخ استفاده شد. همه ابزارها یا سازه‌ها از آلفای بالاتر از ۰/۷ برخوردار بودند. در پایان باید اشاره داشت که داده‌های پژوهش، با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS-25 تحلیل شده‌اند.

۳- یافته‌ها

حسب یافته‌های توصیفی، از مجموع ۴۲۸ نفر مشارکت‌کننده در این پژوهش، ۵۱/۶ درصد آن‌ها مرد و ۴۸/۴ درصد آن‌ها زن هستند. از نظر وضعیت تأهل، ۱۱۶ نفر (۲۷/۲ درصد) مجرد و ۳۱۰ نفر (۷۲/۸ درصد) متأهل هستند. همچنین از مجموع ۴۲۰ نفر از پاسخگویان، اکثریت آن‌ها (۵۳/۶ درصد) بلوچ و سپس (۴۰/۲ درصد) سیستانی هستند؛ ۶/۲ درصد نیز از سایر اقوام هستند و از نظر تحصیلات، ۹/۲ درصد آن‌ها دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر، ۲۰/۸ درصد دارای تحصیلات کارشناسی، ۱۹/۸ درصد فارغ‌التحصیل دبیرستان و دارای دیپلم، و مابقی دارای تحصیلات پایین‌تر از این بوده‌اند.

جدول ۱. توصیف پاسخگویان حسب متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	طبقات	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۲۲۱	۵۱/۶
	زن	۲۰۷	۴۸/۴
وضع تأهل	مجرد	۱۱۶	۲۷/۲
	متأهل	۳۱۰	۷۲/۸
قومیت	بلوچ	۲۲۵	۵۳/۶
	سیستانی	۱۶۹	۴۰/۲
	سایر	۲۶	۶/۲
میزان تحصیلات	بی‌سواد	۵۲	۱۲/۳
	ابتدایی	۵۶	۱۳/۲
	راهنمایی	۶۵	۱۵/۳
	دبیرستان و دیپلم	۸۴	۱۹/۸
	فوق دیپلم	۴۰	۹/۴
وضع فعالیت	کارشناسی	۸۸	۲۰/۸
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۳۹	۹/۲
	شاغل دولتی	۵۷	۱۳/۶
	شاغل آزاد	۹۵	۲۲/۷
	بیکار	۴۰	۹/۵
	خانه‌دار	۱۲۴	۲۹/۶
	دانش آموز	۱۳	۳/۱
	دانشجو	۱۹	۴/۵
وضع فعالیت	بازنشسته	۲۷	۶/۴
	سایر	۴۴	۱۰/۵

جدول فوق همچنین نشان می‌دهد از مجموع ۴۱۹ نفر از پاسخگویان در خصوص وضع فعالیت، اکثریت آن‌ها (۲۹/۶ درصد) خانه‌دار، سپس (۲۲/۷ درصد) در مشاغل آزاد و ۱۳/۶ درصد در مشاغل دولتی مشغول به فعالیت بوده‌اند. کم‌ترین نسبت نوع فعالیت مشخص شده از پاسخگویان مربوط به دانش‌آموزان (۳/۱ درصد) است.

جدول شماره ۲ توزیع فراوانی پاسخگویان را برحسب میزان رضایت کلی از مراجعه به شهرداری نشان می‌دهد:

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب میزان رضایت کلی از مراجعه به شهرداری

رضایت کلی از مراجعه به شهرداری	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	۴۸	۲۸/۲	۲۸/۲
کم	۳۶	۲۱/۲	۴۹/۴
متوسط	۶۰	۳۵/۳	۸۴/۷
زیاد	۱۵	۸/۸	۹۳/۵
خیلی زیاد	۱۱	۶/۵	۱۰۰/۰
جمع	۱۷۰	۱۰۰/۰	-

جدول فوق نشان می‌دهد از مجموع ۱۷۰ نفر از مراجعان به شهرداری برای پیگیری امور مختلف، اکثریت آن‌ها (۳۵/۳ درصد)، به طور کلی از مراجعه به شهرداری، رضایت متوسطی دارند. ۲۸/۲ درصد نیز از مراجعه به شهرداری میزان رضایت خیلی کمی داشته‌اند و میزان رضایت ۲۱ درصد از آن‌ها از مراجعه به شهرداری در سطح کمی قرار داشته است. در مجموع بیش از ۸۴ درصد پاسخگویان از مراجعه به شهرداری، رضایت متوسط و کمتری دارند. نما و میانه نیز این امر را تأیید می‌کند. جدول شماره ۳ توزیع فراوانی پاسخگویان را برحسب سابقه مشارکت و میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری نشان می‌دهد:

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سابقه مشارکت و میزان تمایل به مشارکت در امور شهری (به صورت کلی)

میزان مشارکت	فراوانی	درصد	میزان تمایل به مشارکت	فراوانی	درصد
خیلی کم	۲۰	۴/۷	خیلی کم	۹	۲.۱
کم	۶۳	۱۴/۸	کم	۲۵	۵.۹
در حد متوسط	۱۷۸	۴۱/۹	در حد متوسط	۱۳۶	۳۱.۹
زیاد	۱۱۸	۲۷/۸	زیاد	۱۷۴	۴۰.۷
خیلی زیاد	۴۶	۱۰/۸	خیلی زیاد	۸۳	۱۹.۴
جمع	۴۲۵	۱۰۰/۰	جمع	۴۲۷	۱۰۰

جدول فوق نشان می‌دهد از مجموع ۴۲۵ نفر از پاسخگویان، اکثریت آن‌ها (۴۱/۹ درصد) مشارکت متوسطی در امور شهری داشته‌اند. در مرتبه بعد ۲۷/۸ درصد آن‌ها مشارکت زیادی در امور شهری داشته‌اند. در مجموع نیز بیش از ۸۰ درصد آن‌ها، از مشارکت متوسط تا خیلی زیادی برخوردار بوده‌اند. همچنین میانگین میزان مشارکت آن‌ها ۳/۱۴ (در دامنه ۰ تا ۵) بوده است. بر اساس نتایج ارائه شده در جدول فوق، همچنین اکثریت پاسخگویان (۱۷۸ نفر معادل ۴۱/۹ درصد) تمایل زیادی به مشارکت در امور شهری دارند. در مرتبه بعد ۳۱/۹ درصد آن‌ها تمایل به مشارکت متوسطی در امور شهری دارند. در مجموع ۹۲ درصد آن‌ها از تمایل به مشارکت متوسط تا خیلی زیادی برخوردارند. همچنین میانگین میزان تمایل به مشارکت آن‌ها ۳/۲۴ (در دامنه ۰ تا ۵) است.

در پژوهش مبنای این مقاله البته از پاسخگویان خواسته شده است تا سابقه و میزان مشارکت خود را به طور مشخص در ارتباط با اصلی‌ترین زمینه‌های مشارکت در امور شهری اعلام کنند. حسب پاسخ‌های ارائه شده، بیش‌ترین سابقه و میزان مشارکت شهروندان مورد مطالعه به ترتیب در این موارد بوده است: رعایت دستورالعمل‌های شهرداری برای جمع‌آوری زباله (میانگین ۳/۷۰ در دامنه ۰ تا ۵)؛ رعایت نظافت شهر و اجتناب از آلودگی آن (میانگین ۳/۶۹ در دامنه ۰ تا ۵)؛ مراقبت و حفظ تأسیسات شهری (میانگین ۳/۶۸ در دامنه ۰ تا ۵)؛ مراقبت و حفظ پارک‌ها و فضای سبز (میانگین ۳/۶۷ در دامنه ۰ تا ۵)؛ و توصیه و راهنمایی دیگران به حفظ نظافت و پاکیزگی شهر (میانگین ۳/۶۷ در دامنه ۰ تا ۵). کم‌ترین سابقه و میزان مشارکت آن‌ها نیز در این موارد بوده است: کمک مالی به طرح‌ها و برنامه‌های شهرداری (میانگین ۱/۱۸ در دامنه ۰ تا ۵)؛ پرداخت عوارض کسب و پیشه (میانگین ۱/۳۴ در دامنه ۰ تا ۵)؛

پرداخت عوارض خودرو (میانگین ۱/۸۶ در دامنه ۰ تا ۵)؛ همراهی و مشارکت در برنامه‌های فرهنگی شهرداری در شهر و محله (میانگین ۱/۹۴ در دامنه ۰ تا ۵).

در این پژوهش، همچنین از پاسخگویان خواسته شده است تا میزان تمایل خود را در خصوص اصلی‌ترین زمینه‌های مشارکت در امور شهری اعلام کنند. حسب پاسخ‌های ارائه شده، بیش‌ترین تمایل شهروندان به ترتیب ناظر به مشارکت در این موارد بوده است: مراقبت و حفظ پارک‌ها و فضای سبز (میانگین ۴/۱۷ در دامنه ۰ تا ۵)؛ توصیه و راهنمایی دیگران به حفظ نظافت و پاکیزگی شهر (میانگین ۴/۱۳ در دامنه ۰ تا ۵)؛ رعایت دستورالعمل‌های شهرداری برای جمع‌آوری زباله (میانگین ۴/۱۱ در دامنه ۰ تا ۵) و مراقبت و حفظ تأسیسات شهری (میانگین ۴/۱۰ در دامنه ۰ تا ۵). آن‌ها همچنین ابراز داشته‌اند که کم‌ترین تمایل را برای مشارکت در این موارد دارند: سرمایه‌گذاری در پروژه‌ها و خدمات شهرداری (میانگین ۱/۶۶ در دامنه ۰ تا ۵)؛ کمک مالی به طرح‌ها و برنامه‌های شهرداری (میانگین ۱/۶۶ در دامنه ۰ تا ۵)؛ پرداخت عوارض کسب و پیشه (میانگین ۱/۸۰ در دامنه ۰ تا ۵)؛ پرداخت عوارض خودرو (میانگین ۲/۰۹ در دامنه ۰ تا ۵) و پرداخت عوارض نوسازی و عمران شهری (میانگین ۲/۵۰ در دامنه ۰ تا ۵). جدول شماره ۴ توزیع فراوانی پاسخگویان را برحسب میزان اعتماد نهادی و میزان احساس بی‌قدرتی اجتماعی نشان می‌دهد:

جدول ۴. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب میزان اعتماد نهادی و میزان احساس بی‌قدرتی اجتماعی

میزان اعتماد نهادی	فراوانی	درصد	میزان احساس بی‌قدرتی اجتماعی	فراوانی	درصد
خیلی کم	۷۲	۱۷/۱	خیلی کم	۱۲	۲/۸
کم	۷۵	۱۷/۸	کم	۸۵	۲۰/۲
متوسط	۱۴۴	۳۴/۲	متوسط	۱۲۰	۲۸/۴
زیاد	۷۳	۱۷/۴	زیاد	۹۹	۲۳/۵
خیلی زیاد	۵۷	۱۳/۵	خیلی زیاد	۱۰۶	۲۵/۱
جمع	۴۲۱	۱۰۰/۰	جمع	۴۲۲	۱۰۰/۰

جدول فوق نشان می‌دهد از مجموع ۴۲۱ نفر از پاسخگویان، اکثریت آن‌ها (۳۴/۲ درصد)، اعتماد نهادی متوسطی دارند و در مجموع بیش از ۶۹ درصد آن‌ها اعتماد نهادی متوسط تا خیلی کمی دارند. همچنین از مجموع ۴۲۲ نفر از پاسخگویان، اکثریت آن‌ها (۲۸/۴ درصد)، احساس بی‌قدرتی اجتماعی متوسطی دارند و در مجموع ۷۷ درصد آن‌ها احساس بی‌قدرتی اجتماعی متوسط تا خیلی زیادی دارند. جدول شماره ۵ توزیع فراوانی پاسخگویان را برحسب میزان احساس تعلق مکانی و هویت شهری نشان می‌دهد:

جدول ۵. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب میزان احساس تعلق مکانی و هویت شهری

میزان احساس تعلق مکانی	فراوانی	درصد	هویت شهری	فراوانی	درصد
خیلی کم	۴	۰/۹	خیلی ضعیف	۳۱	۷/۴
کم	۲۳	۵/۵	ضعیف	۳۴	۸/۲
متوسط	۱۰۰	۲۳/۵	درحد متوسط	۴۷	۱۱/۳
زیاد	۱۳۱	۳۰/۸	قوی	۹۸	۲۳/۵
خیلی زیاد	۱۶۷	۳۹/۳	خیلی قوی	۲۰۷	۴۹/۶
جمع	۴۲۵	۱۰۰/۰	جمع	۴۱۷	۱۰۰/۰

جدول فوق نشان می‌دهد از مجموع ۴۲۵ نفر از پاسخگویان، اکثریت آن‌ها (۳۹/۳ درصد)، احساس تعلق مکانی خیلی زیادی دارند و در مجموع نزدیک به ۹۴ درصد آن‌ها احساس تعلق مکانی خیلی زیاد تا متوسطی دارند. بر اساس نتایج ارائه شده در جدول فوق، همچنین از مجموع ۴۱۷ نفر از پاسخگویان، اکثریت آن‌ها (۴۹/۶ درصد) از هویت شهری خیلی قوی برخوردارند. در مجموع بیش از ۷۳ درصد آن‌ها هویت شهری خیلی قوی و قوی و بیش از ۸۴ درصد آن‌ها هویت شهری خیلی قوی تا متوسطی دارند.

همچنین میانگین هویت شهری ۴ (در دامنه ۱ تا ۵) است. جدول شماره ۶ میزان استفاده از رسانه‌های جمعی را بر مبنای شاخص‌های مرکزی نشان می‌دهد:

جدول ۶. میزان استفاده پاسخگویان از رسانه‌های جمعی بر مبنای شاخص‌های مرکزی

تعداد پاسخگویان	شاخص‌های مرکزی			رسانه‌های جمعی	ردیف
	میانگین* (در دامنه ۰ تا ۶)	میانه	نما (درصد)		
۳۸۹	۱/۷۱	اصلا	اصلاً (۵۳/۵)	رادیوهای سراسری ایران	۱
۴۰۶	۴/۵۶	هر روز	هر روز (۶۱/۶)	شبکه‌های تلویزیونی ایران	۲
۳۹۰	۲/۱۳	کمتر از ماهی یکبار	اصلاً (۴۹)	رادیوی استانی	۳
۴۰۴	۴/۳۶	هر روز	هر روز (۵۵/۴)	تلویزیون استانی	۴
۴۱۶	۴/۳۰	هر روز	هر روز (۶۵/۹)	اینترنت	۵

جدول فوق نشان می‌دهد که اکثریت پاسخگویان اصلاً به رادیوهای سراسری ایران گوش نمی‌دهند و میانگین استفاده از رادیو در بین آن‌ها، ۱/۷۱ (در دامنه ۰ تا ۶) است. اکثریت آن‌ها همچنین اصلاً به رادیوی استانی گوش نمی‌دهند و میانگین استفاده از رادیو استانی در بین آن‌ها، ۲/۱۳ (در دامنه ۰ تا ۶) است. اغلب آن‌ها اما هر روز شبکه‌های تلویزیونی ایران را تماشا می‌کنند و میانگین استفاده از شبکه‌های تلویزیونی ایران در بین آن‌ها، ۴/۵۹ (در دامنه ۰ تا ۶) است. در همین راستا، اکثریت پاسخگویان هر روز شبکه تلویزیونی استانی را تماشا می‌کنند و میانگین استفاده از شبکه تلویزیونی استانی در بین آن‌ها، ۴/۳۶ (در دامنه ۰ تا ۶) است. در نهایت، اکثریت پاسخگویان هر روز از اینترنت استفاده می‌کنند و میانگین استفاده از اینترنت در بین آن‌ها، ۴/۳۰ (در دامنه ۰ تا ۶) است.

- فرضیه اول: بین ویژگی‌های فردی و اجتماعی شهروندان و میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۸ رابطه ویژگی‌های فردی و اجتماعی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری با استفاده از آزمون‌های آماری مناسب بررسی شده است:

جدول ۸. بررسی رابطه ویژگی‌های فردی و اجتماعی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری

ویژگی‌های فردی و اجتماعی	میزان تمایل به مشارکت در امور شهری
جنسیت	$\chi = 8.238, sig = .083$
سن	$Rho = .058, sig = .231$
وضعیت تأهل	$\chi = 6.187, sig = .186$
قومیت	$\chi = 9.402, sig = .152$
میزان تحصیلات	$Rho = .126, sig = .010$
وضع فعالیت	$\chi = 23.078, Cramer's V = .136, sig = .027$

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول فوق و از بین متغیرهای زمینه‌ای بررسی شده، میزان تحصیلات شهروندان زاهدانی با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه معناداری دارد و جهت رابطه مستقیم است. یعنی با افزایش میزان تحصیلات شهروندان، میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری بیشتر می‌شود. همچنین، وضع فعالیت شهروندان زاهدانی با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه معناداری دارد. به طوری که شهروندانی که شغل دولتی دارند در مقایسه با سایر شهروندان به صورت معناداری تمایل بیشتری به مشارکت در امور شهری دارند.

- فرضیه دوم / سوم: بین میزان اعتماد نهادی / احساس بی‌قدرتی شهروندان و میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۹ رابطه میزان اعتماد نهادی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری با استفاده از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است. با توجه به سطح معنی‌داری آزمون، می‌توان گفت بین میزان اعتماد نهادی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول ۹. بررسی رابطه میزان اعتماد نهادی / احساس بی‌قدرتی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی‌داری
میزان اعتماد نهادی	میزان تمایل به مشارکت در امور شهری	۰/۰۴۰	۰/۴۱۸
میزان احساس بی‌قدرتی اجتماعی	میزان تمایل به مشارکت در امور شهری	-۰/۰۴۹	۰/۳۱۹

در جدول فوق، همچنین رابطه میزان احساس بی‌قدرتی اجتماعی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری با استفاده از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است. با توجه به سطح معنی‌داری آزمون، می‌توان گفت بین میزان احساس بی‌قدرتی اجتماعی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری نیز رابطه معناداری وجود ندارد.

- فرضیه چهارم / پنجم: بین میزان احساس تعلق مکانی / نشاط اجتماعی شهروندان و میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱۰ رابطه میزان احساس تعلق مکانی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری با استفاده از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است. با توجه به سطح معنی‌داری آزمون، می‌توان گفت بین میزان احساس تعلق مکانی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه بسیار معناداری وجود دارد و جهت رابطه مستقیم است. به طوری که با افزایش احساس تعلق مکانی شهروندان، میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری بیشتر می‌شود.

جدول ۱۰. بررسی رابطه میزان احساس تعلق مکانی / نشاط اجتماعی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی‌داری
میزان احساس تعلق مکانی	میزان تمایل به مشارکت در امور شهری	۰/۲۷۶	۰/۰۰۰
میزان نشاط اجتماعی	میزان تمایل به مشارکت در امور شهری	۰/۱۰۲	۰/۰۳۶

در جدول فوق، همچنین رابطه میزان نشاط اجتماعی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری با استفاده از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است. با توجه به سطح معنی‌داری آزمون، می‌توان گفت بین میزان نشاط اجتماعی شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری نیز رابطه معناداری وجود دارد و جهت رابطه مستقیم است. به طوری که با افزایش نشاط اجتماعی شهروندان، میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری بیشتر می‌شود.

- فرضیه ششم / هفتم: بین میزان مشارکت موجود / رضایت شهروندان از شهرداری و میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱۱ رابطه میزان مشارکت موجود شهروندان با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری با استفاده از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است. با توجه به سطح معنی‌داری آزمون، می‌توان گفت بین میزان مشارکت موجود شهروندان

با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه بسیار معناداری وجود دارد و جهت رابطه مستقیم است. به طوری که با افزایش سابقه مشارکت شهروندان، میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری بیشتر می‌شود.

جدول ۱۱. بررسی رابطه میزان مشارکت موجود/ رضایت شهروندان از شهرداری با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی‌داری
میزان مشارکت موجود	میزان تمایل به مشارکت در امور شهری	۰/۴۶۰	۰/۰۰۰
میزان رضایت از شهرداری	میزان تمایل به مشارکت در امور شهری	۰/۲۲۸	۰/۰۰۳

در جدول فوق، همچنین رابطه میزان رضایت شهروندان از شهرداری با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری با استفاده از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است. با توجه به سطح معنی‌داری آزمون، می‌توان گفت میزان رضایت شهروندان زاهدانی از مراجعه به شهرداری با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری نیز رابطه بسیار معناداری دارد و جهت رابطه مستقیم است. یعنی با افزایش میزان رضایت شهروندان زاهدانی از مراجعه به شهرداری، میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری بیشتر می‌شود.

- فرضیه هشتم: بین میزان استفاده شهروندان از رسانه‌های جمعی و میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه وجود دارد.

در جدول شماره ۱۲ رابطه میزان استفاده شهروندان از رسانه‌های جمعی با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری با استفاده از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است:

جدول ۱۲. بررسی رابطه میزان استفاده شهروندان از رسانه‌های جمعی با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری

میزان استفاده از رسانه‌های جمعی	میزان تمایل به مشارکت در امور شهری
رادیوهای سراسری ایران	Rho = .128, sig= .012
شبکه‌های تلویزیونی ایران	Rho = .011, sig= .830
رادیو استانی	Rho = .070, sig= .167
تلویزیون استانی	Rho = .080, sig= .108
استفاده روزانه از اینترنت	Rho = -.126, sig= .030

جدول فوق نشان می‌دهد که میزان گوش دادن شهروندان زاهدانی به رادیوهای سراسری ایران با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه بسیار معناداری دارد و جهت رابطه مستقیم است. یعنی با افزایش میزان استفاده شهروندان زاهدانی از این رادیوها، میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری بیشتر می‌شود. همچنین، میزان استفاده روزانه شهروندان زاهدانی از اینترنت با میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری رابطه بسیار معناداری دارد؛ اما در این‌جا جهت رابطه معکوس است. یعنی با افزایش میزان استفاده روزانه شهروندان زاهدانی از اینترنت، میزان تمایل آن‌ها به مشارکت در امور شهری کمتر می‌شود.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

مفهوم شهروندی و نقش فعال شهروندان در توسعه شهری، از مباحث اساسی و مهم حوزه‌های سیاسی و اجتماعی به شمار می‌آید. مشارکت مؤثر و حضور فعالانه شهروندان یکی از الزامات اساسی برای حل مشکلات شهری است. ایجاد فرهنگ مشارکتی، زمینه‌ای

برای آگاهی‌بخشی، شناخت وظایف شهروندی و تقویت نقش فعال افراد در تعیین سرنوشت مشترکشان فراهم می‌آورد. مشارکت شهروندان در تصمیم‌سازی‌ها علاوه بر ارتقای حس هویت شهروندی، مسیر دخالت گسترده‌تر آنان در مدیریت امور جاری را هموار می‌کند. فقدان همراهی و مشارکت مردم همواره یکی از دلایل اصلی عدم تحقق اهداف توسعه بوده است. بر همین اساس، امروزه مشارکت نه تنها ابزاری برای توسعه بلکه هدفی در مسیر توسعه محسوب می‌شود؛ چرا که بدون آن، نمی‌توان به پیشرفت اجتماعی دست یافت. با توجه نتایج پژوهش حاضر، میزان تمایل شهروندان در امور شهری به طور کلی زیاد بوده و در تمام مناطق مورد بررسی بیش از حد متوسط است؛ سابقه مشارکت آن‌ها در این امور نیز از حد متوسط بیشتر است. بنابراین، می‌توان آمادگی شهروندان زاهدانی برای مشارکت در امور شهری را مناسب ارزیابی نمود و این فرصتی است که اگر به درستی از آن بهره برده شود، می‌تواند در مسیر توسعه این کلان‌شهر مؤثر افتد.

بر اساس نتایج این پژوهش، تمایل شهروندان به مشارکت در امور شهری با میزان تحصیلات آن‌ها رابطه معناداری دارد. این یافته با برخی از نظریه‌های مشارکت به ویژه نظریه نوسازی دانیل لرنر و نیز با نتایج بسیاری از تحقیقات انجام شده به ویژه تحقیقات ساری و همکاران او، الدغیشم، نوبخت حقیقی و قنبری، افضلیان سلامی و همکاران وی، نیک‌خواه و احمدی، جزینی و تقوی، لیپست و لرنر همخوانی دارد (Sari et al., 2023; Aldegheishem, 2023; Nobakht Haghghi & Ghanbari, 2022; Afzalian et al., 2019; Salami et al., 2019; Nikkhah & Ahmadi, 2017; Jazini & Taghavi, 2017; Lipset, 1960; Lerner, 1958). می‌توان گفت تحصیلات هم از طریق بالابردن دانش و مهارت تخصصی موجب افزایش مشارکت‌جویی و یافتن مسیرهایی برای مشارکت در امور جامعه می‌شود و هم از طریق ارتقای آگاهی‌های عمومی و نیز انتظارات اجتماعی زمینه‌های افزایش مشارکت تحصیل‌کردگان در امور جامعه را فراهم می‌سازد.

تمایل شهروندان به مشارکت در امور شهری همچنین با وضع فعالیت شهروندان رابطه معناداری دارد. به طوری که اشتغال شهروندان باعث افزایش مشارکت شهروندان می‌شود. این یافته با برخی از نظریه‌های مشارکت به ویژه نظریه نوسازی لرنر و نیز با نتایج برخی از تحقیقات انجام شده به‌ویژه تحقیقات ساری و همکاران او، نیک‌خواه و احمدی، و لیپست همخوانی دارد (Sari et al., 2023; Nikkhah & Ahmadi, 2017; Lipset, 1960). می‌توان گفت اشتغال هم تحت تأثیر تحصیلات و هم از طریق درگیر کردن شهروندان در امور جامعه و در نتیجه ارتقای آگاهی‌های عمومی و انتظارات اجتماعی زمینه‌ساز افزایش مشارکت شاغلان در امور جامعه می‌شود.

تمایل شهروندان به مشارکت در امور شهری با میزان نشاط اجتماعی آن‌ها نیز رابطه مستقیم و معناداری دارد. به طوری که با افزایش نشاط اجتماعی، تمایل به مشارکت شهروندان افزایش می‌یابد. این یافته با برخی از نظریه‌های مشارکت به‌ویژه نظریه‌های پاتنام و لینچ همخوانی دارد. می‌توان گفت نشاط اجتماعی هم به عنوانی تجلی سرمایه اجتماعی و اعتماد اجتماعی و تعلق مکانی و هم به عنوان یک عامل روحیه‌ساز و توانایی‌بخش، می‌تواند زمینه‌ساز افزایش مشارکت در امور جامعه باشد.

تمایل شهروندان مورد مطالعه به مشارکت در امور شهری با میزان احساس تعلق مکانی آن‌ها هم رابطه مستقیم و معناداری را نشان می‌داد. به طوری که با افزایش آن، تمایل به مشارکت شهروندان افزایش می‌یابد. این یافته با برخی از نظریه‌های مشارکت به‌ویژه نظریه‌های پاتنام و لینچ و نیز با نتایج برخی از تحقیقات انجام شده به‌ویژه تحقیقات اوپانگ و بای، افضلیان سلامی و همکارانش، نیک‌خواه و احمدی، خواجه شاهکوهی و همکارانش، و محمدی و همکارانش همخوانی دارد (Ouyang & Bai, 2025; Khajeh Shahkuhi et al., 2014; Nikkhah & Ahmadi, 2017; Afzalian Salami et al., 2019; Mohammadi et al., 2015). می‌توان گفت تعلق مکانی از طریق درگیر کردن شهروندان در امور محله و جامعه بزرگ‌تر و نیز انتظارات اجتماعی مترتب بر آن، می‌تواند باعث افزایش مشارکت در امور جامعه باشد.

تمایل شهروندان به مشارکت در امور شهری همچنین با میزان سابقه مشارکت آن‌ها رابطه مستقیم و معناداری دارد. به طوری که با افزایش آن، تمایل به مشارکت شهروندان افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر این نتیجه بیان‌گر رابطه مستقیم ابعاد عینی و ذهنی مشارکت شهروندان است. این یافته با برخی از نظریه‌های مشارکت به ویژه نظریه‌های پاتنام و لینچ و نیز با نتایج برخی از تحقیقات انجام شده به‌ویژه محمدی و همکارانش همخوانی دارد (Mohammadi et al., 2015) و با نتایج تحقیق نیک‌خواه و احمدی همخوانی ندارد (Nikkhah & Ahmadi, 2017). می‌توان گفت سابقه مشارکت قبلی با ایجاد تجربه، تسهیل مسیر مشارکت و نیز انتظارات اجتماعی مترتب بر آن، می‌تواند باعث افزایش مشارکت در امور جامعه باشد.

تمایل شهروندان به مشارکت در امور شهری با میزان رضایت آن‌ها از مراجعه به شهرداری نیز رابطه مستقیم و معناداری دارد. به طوری که با افزایش آن، تمایل به مشارکت شهروندان افزایش می‌یابد. این یافته با برخی از نظریه‌های مشارکت به‌ویژه نظریه‌های پاتنام و لینچ و نیز با نتایج برخی از تحقیقات انجام شده به‌ویژه تحقیقات ساری و همکاران او، الدغیشم، خواجه شاهکوهی و همکاران وی، و محمدی و همکارانش همخوانی دارد (Mohammadi et al., 2015). می‌توان گفت رضایت شهروندان از مراجعه به شهرداری و در واقع تجربه رضایت‌بخش قبلی آن‌ها از شهرداری، انگیزه مشارکت آن‌ها برای مشارکت در امور شهری را بالا می‌برد.

در نهایت و بر اساس یافته‌های این پژوهش، تمایل شهروندان به مشارکت در امور شهری با میزان استفاده شهروندان از برخی رسانه‌های جمعی رابطه معناداری دارد. این رسانه‌ها رادیوهای سراسری و اینترنت هستند که با میزان تمایل شهروندان به مشارکت به ترتیب دارای رابطه مستقیم و معکوس هستند. به طوری که با افزایش گوش دادن به رادیوهای سراسری و کاهش میزان استفاده از اینترنت، تمایل به مشارکت شهروندان بیشتر می‌شود. این یافته با برخی از نظریه‌های مشارکت به‌ویژه نظریه لرنر و نیز با نتایج برخی از تحقیقات انجام شده به‌ویژه تحقیقات اویانگ و بای، الدغیشم، اسدیپور و همکاران او، جزینی و تقوی، و محمدی و همکارانش همخوانی دارد (Jazini & Taghavi, 2017; Asadpour et al., 2018; Aldegheishem, 2023; Ouyang & Bai, 2025). شاید بتوان انعکاس بیشتر صدای شهروندان در ارتباط با مسائل و مشکلات شهری در رادیو و همچنین حضور بیشتر شهرداری‌ها در چنین فضایی زمینه‌ای برای افزایش مشارکت شهروندان ایجاد نماید و برعکس حضور کم‌رنگ شهرداری‌ها در فضای مجازی، استفاده عمدتاً سرگرمی از اینترنت و حتی به نوعی فراهم شدن فضایی برای فرارقتن و بیخیال شدن از مشکلات موجود توسط اینترنت و دغدغه‌هایی فراتر از سطح محله و شهر می‌تواند رابطه معکوس میزان استفاده از اینترنت با میزان تمایل به مشارکت در امور شهری را توجیه نماید.

چنان‌که گذشت، مشارکت اجتماعی شهروندان در امور شهری همواره مورد توجه صاحب‌نظران بوده است؛ زیرا این شیوه اثربخشی مدیریت و برنامه‌ریزی‌های شهری را افزایش می‌دهد. توانمندسازی مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی شهری علاوه بر ارتقای مهارت‌های اجتماعی، به افزایش اعتماد عمومی نیز کمک می‌کند. از این رو، مدیران شهری باید مشارکت فعال شهروندان را به‌عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه مدنظر قرار دهند تا جامعه‌ای پویا با ظرفیت‌های بالفعل ساخته شود.

۵- سپاس‌گزاری

این مقاله برگرفته از یک طرح پژوهشی (به شماره قرارداد ۱۶۲۰-۸-۱۳۹۹) است که با حمایت شورای اسلامی شهر و شهرداری زاهدان انجام شده است.

۶- فهرست منابع

- احمدی، اصغر؛ و توکلی، محمود (۱۳۸۸). «بررسی میزان مشارکت اجتماعی شهروندان در اداره بهینه امور شهری». *مجله جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران*، ۲ (۲)، ۹۰-۷۳.
- اسدیپور، عهدیه؛ انتظاری، علی؛ و احمدی، هنک، کاظم (۱۳۹۷). «مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی و عوامل مؤثر بر آن؛ مطالعه موردی: شهرستان آمل». *مجله جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۹ (۳)، ۸۶-۶۷.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۸۰). «اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن». *مجله نمایه پژوهش*، ۵ (۱۸)، ۴۲-۹.
- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی* (مترجم: محمدعلی دلفروز). تهران: وزارت کشور.
- تقی‌پور، فرزین (۱۴۰۳). «بررسی نقش سرمایه اجتماعی شهروندان و مشارکت در اجرای طرح‌ها در توسعه شهری با رویکرد آینده‌پژوهی؛ مطالعه موردی: شهر فریدونکنار». *مجله مطالعات جغرافیا، عمران و مدیریت شهری*، ۱۰ (۳)، ۱۵۰-۱۳۴.
- جزینی، علیرضا؛ تقوی، منصور؛ و نوروزی، الهه (۱۳۹۶). «تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات در ارتقاء مشارکت اجتماعی شهروندان». *مجله مدیریت شهری*، ۱۶ (۴۶)، ۴۴۵-۴۵۸.

- جمینی، داود؛ شمس‌الدینی، علی؛ و جمشیدی، علیرضا (۱۴۰۱). «مشارکت شهروندان ایلامی در مدیریت شهری و تبیین تعیین‌کننده‌های آن؛ مورد مطالعه: شهر ایلام». *مجله مطالعات شهری*، ۱۲ (۴۵)، ۳۰-۱۹.
- جواهری، فاطمه؛ و بالاخانی، قادر (۱۳۸۵). «رسانه جمعی و اعتماد: بررسی تأثیر رسانه‌های جمعی بر اعتماد اجتماعی - مطالعه موردی شهروندان تهرانی». *مجله علوم اجتماعی*، ۳ (۱)، ۲۹-۱.
- خواجه شاهکوهی، علیرضا؛ نجفی‌کانی، علی‌اکبر؛ و بابائیان، طاهره (۱۳۹۳). «بررسی میزان مشارکت شهروندان حاشیه شهرهای میانی در مدیریت شهری؛ مطالعه موردی: شهر بابل». *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۴ (۱۲)، ۱۹-۱.
- رهنما، محمدرحیم؛ و رضوی، محمدمحسن. (۱۳۹۱). «بررسی تأثیر حس تعلق مکانی بر سرمایه اجتماعی و مشارکت در محلات شهر مشهد». *مجله هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی*، ۱۷ (۲)، ۳۶-۲۹.
- زارع شاه‌آبادی، اکبر؛ و نصیری، یعقوب (۱۴۰۲). «عوامل اجتماعی مرتبط با مشارکت شهروندان در امور شهری؛ مطالعه موردی شهروندان شهر چلگرد». *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۴ (۵۵)، ۴۶-۳۱.
- سفیری، خدیجه؛ و صادقی، مریم. (۱۳۸۸). «مشارکت اجتماعی دانشجویان دختر دانشکده‌های علوم اجتماعی دانشگاه‌های شهر تهران». *مجله جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۰ (۲)، ۳۴-۱.
- شارع‌پور، محمود؛ و حجتی، حدیثه (۱۳۹۷). «تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی: ارزیابی تجربی نظریه سرمایه اجتماعی». *مجله مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۸ (۲۸)، ۳۱-۱.
- ظهیری‌نیا، مصطفی؛ نیکخواه، هدایت‌الله؛ فلاحی شاه‌آباد، احمد؛ صادقی، سهیل؛ و عزیززاده، سهیل (۱۳۹۵). «اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه هرمزگان». *مجله پژوهش‌نامه فرهنگی هرمزگان*، ۶ (۱۱)، ۱۳۶-۸۶.
- غفاری، غلامرضا؛ و نیاز، محسن (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی مشارکت*. تهران: نزدیک.
- کاکایی، نورالدین (۱۳۹۲). *بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان شهر در تهران در سال ۱۳۹۲* (پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی). تهران: دانشگاه خوارزمی.
- محمدی، جمال؛ باقری، کیوان؛ و حیدری، سامان (۱۳۹۲). «سنجش و بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور شهری و عوامل مؤثر بر آن؛ مطالعه موردی: شهر سمنجان». *مجله تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی*، ۷ (۲)، ۲۰۹-۱۷۹.
- نوبخت حقیقی، شهاب؛ و قنبری، حسین‌علی (۱۴۰۱). «بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مناطق پنجگانه شهر رشت». *مجله مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۷ (۴)، ۹۳۲-۹۱۹.
- نوروزی، فیض‌الله؛ و بختیاری، مهناز (۱۳۸۸). «مشارکت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن». *مجله راهبرد*، ۱۸ (۵۳)، ۲۶۹-۲۴۹.
- نیکخواه، هدایت‌الله؛ و احمدی، زهرا سادات (۱۳۹۶). «بررسی عوامل فرهنگی-اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان شهر بندرعباس». *مجله مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی*، ۶ (۱)، ۱۸۴-۱۵۹.

References

- Ahmadi, A., & Tavakoli, M. (2009). "Investigating the Level of Citizens' Social Participation in Optimal Management of Urban Affairs." *Journal of Sociology of Social Problems of Iran*, 2 (2), 73-90. [In Persian]
- Aldegheishem, A. (2023). "Community Participation in Urban Planning Process in Saudi Arabia: An Empirical Assessment." *Journal of Urban Management*, 12 (2023), 221-230.
- Amirkafi, M. (2002). "Social Trust and Factors Affecting It." *Journal of Research Index*, 5 (18), 42-9. [In Persian]
- Asadpour, A., Entezari, A., & Ahmadi Ahank, K. (2018). "Formal and Informal Social Participation and Factors Affecting It - A Study in the City of Amol." *Journal of Applied Sociology*, 29 (3), 67-86. doi: 10.22108/jas.2017.102093.1065 [In Persian]
- Ghafari, G., & Niaz, M. (2007). *Sociology of Participation*. Tehran: Nazdik. [In Persian]
- Jamini, D., Shamsoddini, A., & Jamshidi, A. (2023). "Citizen Participation in Urban Management and Identifying its Economic and Social Determinants, Ilam." *Motaleate Shahri*, 12 (45), 19-30. doi: 10.34785/J011.2022.007 [In Persian]

- Javaheri, F., & Balakhani, G. (2006). "A Study of the Effects of Mass Media on Social Trust - Case Study: Citizens of Tehran." *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 3 (1), 1-29. -. doi: 10.22067/jss.v0i0.6260 [In Persian]
- Jazini, A., Taghavi, M., & Norouzi, E. (2017). "The Impact of Information and Communication Technology on Promoting Citizens' Social Participation." *Journal of Urban Management*, 16 (46), 445-458. [In Persian]
- Kakaei, N. (2013). *Investigating Social and Cultural Factors Affecting the Social Participation of City Citizens in Tehran in 2013* (Master's Thesis in Sociology). Tehran: Kharazmi University. [In Persian]
- Khajeh Shahkuhi, A., Najafi Kani, A., & Babaeian, T. (2014). "Evaluation the Rate of Citizens' Participation in the Outskirts of Central Cities of Urban Management - Case Study: City Babol." *Geographical Planning of Space*, 4 (12), 1-19. [In Persian]
- Lerner, D. (1958). *The Passing of Traditional Society: Modernizing the Middle East*. New York: Free Press.
- Lipset, S. M. (1960). *Political Man - The Social Bases of Politics*. US: Doubleday.
- Mohammadi, J., Bagheri, K., & Heydari, S. (2013). "Measuring and Investigating the Level of Citizen Participation in Urban Affairs and the Factors Affecting It - Case Study: Sanandaj City". *Journal of Social Analysis of Social Order and Inequality*, 7 (2), 179-209. [In Persian]
- Nikkhah, H. & Ahmadi, Z. (2017). "The Investigation of Socio-Cultural Factors on Social Participation among the Bandar Abbas Citizens." *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development Studies*, 6 (1), 159-184. [In Persian]
- Nobakht Haghghi, S. & Ghanbari, H. A. (2022). "Assessment of Factors Influencing on Citizens' Contribution in Quintet Zones of Rasht." *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 4 (17), 919-932. [In Persian]
- Nouroozi, F. & Bakhtiari, M. (2009). "Social Participation and Its Determining Factors." *Quarterly Journal of Strategy*, 17 (4), 249-269. [In Persian]
- Ouyang, Y., & Bai, X. (2025). "Social Media for Public Participation in Urban Planning in China Based on Place Attachment: A Case of the Guangzhou Banyan Tree Incident." *Front. Built Environ*, 10:1523576.
- Putnam, R. (2001). *Democracy and Civic Traditions* (Trans to Persian by M. A. Delforouz). Tehran: Ministry of Interior. [In Persian]
- Rahnama, M. R., & Razavi, M. M. (2012). "A Study of Sense of Place Effect on Social Capital and Participation in Mashhad's Neighborhoods." *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, 17 (2), 29-36. doi: 10.22059/jfaup.2012.30157 [In Persian]
- Safiri, K., & Sadeghi, M. (2009). "Girl Students' Social Participation of Social Sciences Faculties in Tehran." *Journal of Applied Sociology*, 20 (2), 1-34. [In Persian]
- Sari, A. R., Mokoagow, H., & Andari, S. (2023). "Analyzing the Interaction of Education Level, Income, Social Capital, and Political Participation on Community Involvement in Urban City Bandung." *Journal Geosains West Science*, 1 (2), 64-76.
- Sharepour, M., & Hojjati, H. (2018). "Analysis of Factors Affecting Citizen Participation: An Empirical Evaluation of Social Capital Theory." *Sociological Urban Studies*, 8 (28), 31-1. [In Persian]
- Taghipour, F. (2024). "Investigating the Role of Citizens' Social Capital and Participation in Implementing Projects in Urban Development - Case study: Fereydunkenar City." *Journal of Geography, Civil Engineering and Urban Management Studies*, 10 (3), 134-150. [In Persian]
- Zahirinia, M., et al. (2016). "Social Trust and Its Impact on Social Participation of Students at Hormozgan University." *Journal of Hormozgan Cultural Research*, 6 (11), 136-86. [In Persian]
- Zare Shahabadi, A., & Nasiri, Y. (2024). "Social Factors Related To Citizen Participation In Urban Affairs - Case Study Of The Citizens Of Chelgard." *Research and Urban Planning*, 14 (55), 31-46. doi: 10.30495/jupm.2022.27845.3865 [In Persian]